

riode, der omfattede to verdenskrige, og hvor de store begivenheder tidligst og som regel stærkest gav sig udslag i hovedstaden. Samtidig med ny forskning og ny teknik gjorde også sociale problemer og politisk uro sig stærkt gældende. Det var en tid med nyt bystyre og ny bygge lov.

Sigurd Jensen virkede i en tidsalder, hvor adskillige nybrud fandt sted indenfor dansk historieforskning. Hans store viden og naturlige fremstillingsevne, hans ranke og retlinede personlighed vil blive mindet med taknemlighed.

Fridlev Skrubbeltang

ALM. HISTORIE, HJÆLPEMIDLER, M.M.

The Cambridge Encyclopedia of Archaeology, ed. *Andrew Sherratt*. Cambridge University Press 1980. 494 s. rigt ill. £ 18,50.

Her forsøger 55 forfattere at give en oversigt over den viden, som arkæologien har skabt om tiden fra istid til 1500 AD over hele verden. Kun 7 af forfatterne er ikke fra Commonwealth, de fleste er professor Clarks elever. Han har selv i en serie udgaver af sin *World Archaeology* siden 1961 henledt opmærksomheden på at arkæologi ikke blot har noget med Europa og Asien at gøre, men globalt kan yde et enestående langtidsperspektiv.

Af de 452 sider er ca. 300 text, resten præget af farvebilleder, navnlig kan en serie på 15 verdenskort nævnes. De giver situationsbilleder fra 3 mill. år tilbage frem til 1500. Mange billeder og kort er lavet specielt til bogen, alene det er et stort arbejde. Optisk er bogen meget vellavet, omend ikke fuldendt; der er fejlplaceringer, fejlstavninger og væsentligere fejl. Var produktionstiden lidt for hurtig?

For ikke fagfolk er bogen nyttig, kapitlerne om arkæologiens udvikling og den »ny arkæologi« er ikke så følelseladende som så ofte ellers, der er også gode kapitler om kontraktarkæologi, nutidens feltmetoder o.l. Det er ikke oldsager, men fænomener som dyrkning, bopladsstørrelser, social struktur, der interesserer forfatterne, men ikke alle bidrag er indrettet efter den fælles læst; i afsnittet om Assyrerne nævnes f.ex. ikke brug af jern. Mest spændende er afsnittene om Afrika – hvad mener man om fodaftryk af 3,7 mill. år gamle hominider? Det er sjovt at se Europa i globalt perspektiv – 8 sider til yngre stenalder og bronzealder uden for Ægeærhavet! Mange, endda middelalderhistorikere, vil kunne have glæde af de stundom endda dramatiske kort og diagrammer, så bogen skulle have en stor brugerkreds.

Henrik Thrane

Ottfried Neubecker, Heraldik. Kilder, brug, betydning (1976). Oversat og bearbejdet for Skandinavien af Nils G. Bartholdy. København 1979.

Takket være et internationalt trykteknisk samarbejde er det lykkedes at give denne håndbog et meget tiltalende ydre med et væld af billeder i flere farver. Det har været magtpåliggende, også fordi ganske bestemte farver og farvesammensætninger spiller en væsentlig rolle i heraldikken, der som bekendt er læren om våbenet samt den kunstneriske gengivelse af det. Indholdsfortegnelsen s. 7 flankeres af fire grundlæggende sætninger om

heraldikken og våbnerne, mens den øvrige fagterminologi er samlet i et lille leksikon på siderne 42-53. I tre vigtige afsnit: »skjolde« s. 56-76, »figurer« s. 78-140 og »hjelme« s. 144-62 beskrives typer, indhold og anvendelse, fortrinsvis på europæisk materiale, hvorunder kun få tilfælde med skandinaviske eksempler, hvis antal oversætterten har øget, hvor det var muligt inden for de givne rammer. Herunder er det således på sin plads, at det s. 36 er lykkedes at få indflettet et afsnit i kapitlet med beskrivelsen af de heraldiske kilder hvori det understreges, at der ikke er bevaret våbenruller og/eller -bøger fra nordisk middelalder. Iøvrigt kan man undre sig over, at segl som sådanne ikke inddrages under de primære heraldiske kilder, men kun benyttes til at bekræfte udseendet af visse skjoldformer i et bestemt håndskrift, se s. 28. Det skyldes nok, at forfatterens udgangspunkt har været håndskriftmaterialet samt våbner på genstande og i bygninger. Dette er sikkert også grunden til, at seglværker som f. eks. Danske Adelige Sigiller eller Norges Kongesegl m.fl. ikke findes optaget i den ellers fyldige litteraturfortegnelse. Dette kan man ikke lægge bearbejderen Nils Bartholdy til last, for inden for de nok begrænsede muligheder har han haft held til på mange punkter at præcisere og uddybe originaludgavens oplysninger. Af bogens 741 illustrationer er næsten 700 forsynet med nøjagtig kildeangivelse, mens godt 50 henstår uden, fordi de uspecificeret er hentet i »forlagets arkiv«. Alt i alt i mange måder en vellykket fordanskning af en håndbog i en af de mere specielle hjælpevidenskaber, som også samtidig giver et klart indtryk af, hvorledes man i nutiden anvender heraldikken.

Herluf Nielsen

Bent Jørgensen: Stednavne og samfærdselshistorie. Navnestudier udgivet af Institut for Navneforskning. Nr. 18. København, Akademisk Forlag 1979. 173 s.

Bent Jørgensen: Stednavne og administrationshistorie. Navnestudier udgivet af Institut for Navneforskning. Nr. 20. København, Akademisk Forlag 1980. 103 s.

Stednavneforskningen rører kraftigt på sig i disse år, hvilket ikke mindst afspejler sig i serien *Navnestudier*, der i løbet af de sidste tre år er forøget med ikke mindre end 7 bind. Flere af disse søger endda nye veje for denne især for middelalderens vedkommende så uundværlige historiske forskningsgren. Bent Jørgensens to bind udgør hver sin delrapport inden for projektrammen »Stednavne og Samfund«, der som et hovedmål har at demonstrere stednavnenes muligheder for at afgive oplysninger om ældre tiders samfundsforhold. Projektet er støttet af Statens humanistiske Forskningsråd. De to delundersøgelser og -rapporter er anlagt ens, hvilket understreges af fælles forside og forord. Som det understreges af forfatteren er der imidlertid iøjnefaldende forskelle mellem de to bind, hvilket allerede fremgår af omfanget. Som årsag hertil anfører Bent Jørgensen navnematerialets sammensætning, idet samfærdslen som et vigtigt element i det daglige liv, reguleret af den lokale befolkning, afkaster store mængder af stednavne med interesse for samfærdselshistorien, medens derimod administrationsenhederne som en i princippet abstrakt inddeling dirigeret fra oven ikke sætter sig tilsvarende spor i stednavnematerialet. Hvertil kommer, at den administrative inddeling på traditionel historisk vis lader sig spore meget længere tilbage i tiden end samfærdslen. Bent Jørgensen konkluderer derfor nøgternt, at stednavneforskningen ikke vil kunne yde mere end »spredte originalbidrag« til administrationshistorien. Derimod synes stednavnene mere oplysende for samfærdselshistorien.

Undersøgelserne i »Stednavne og samfærdselshistorie« tager deres udgangspunkt i fem udvalgte områder af landet, hvor alt tilgængeligt materiale er afsøgt. Af materialet fremhæves især markbøgerne til 1688-matriklen og udskiftningskortene, der typisk lokaliserer